

CIVITAS MENTIS

Tom 1

pod redakcją
ZBIGNIEWA KADŁUBKA
i
TADEUSZA SŁAWKA

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2005

PIOTR WILCZEK

Uniwersytet Śląski, Katowice

Pisarze łacińscy w dawnej Polsce – rekonesans

Studiując literaturę polską epok dawnych, a zwłaszcza średniowiecza, renesansu i baroku, musimy pamiętać o tym, że większość piśmiennictwa tych epok powstała w języku łacińskim. Stanowił on uniwersalne narzędzie komunikacji między ludźmi wykształconymi, a ci przecież pisali i czytali teksty literackie. Polska nie była tu wyjątkiem i trzeba stwierdzić od razu, że dzieła literatury polskiej pisano wówczas w dwu językach – polskim i łacińskim. Jak trafił nie ujął to przed laty wybitny belgijski polonista Claude Backvis w świetnym studium o łacińskim poecie Polski humanistycznej Andrzeju Krzyckim: „[...] trzeba więc wyraźnie podkreślić: nie ma nic fałszywszego, nic bardziej szkolnego niż zwyczaj zapożyczony od francuskich i angielskich historyków literatury, zwyczaj poświęcania całego zainteresowania, wiedzy, pomysłowości ciężkim zlepkom literatury tego okresu, pisanej po polsku, prawie pogardliwego natomiast odrzucania rzekomo sztucznej literatury pisanej po łacinie. Właśnie w języku łacińskim, języku krasnym – jak by się powiedziało w polszczyźnie szesnastowiecznej – tętniącym życiem, poeci tego pokolenia wyrazili swe uczucia, swą wrażliwość, koncepcję świata. Wszystko, co osobliwe i nowe dla każdego z nich, jeszcze dzisiaj trafia do naszych serc i odkrywam to, co najoryginalniejszego i najbardziej nieoczekiwanego stworzyła kultura polska tego okresu. Natomiast teksty polskie, z bardzo nielicznymi wyjątkami, dostarczają nam tylko rzeczy już słyszanych gdzie indziej, nie w Polsce. Stosowany na tym terenie i w tej epoce nacjonalizm językowy XIX wieku, w ogóle mało zrozumiały, doprowadza do absurdałnego obalenia istotnych wartości”¹.

Cytat ten został tu przywołany jako ważny głos kompetentnego obserwatora naszej literatury, który każe nam zrewidować wciąż istniejące podręcznikowe stereotypy, głoszące, że Mikołaj Rej – z powodu swej twórczości

¹ C. Backvis: *Łaciński poeta Polski humanistycznej Andrzej Krzycki*. W: C. Backvis: *Szkice o kulturze staropolskiej*. Wybór i oprac. A. Biernacki. Warszawa 1975.

wyłącznie w języku ojczystym – jest rzekomo „ojcem literatury polskiej”, nakazujące zachwycać się pisarzami mało wybitnymi tylko dlatego, że tak wcześniej pisali po polsku (jak np. Biernat z Lublina), powodujące, że zapominamy, iż Jan Kochanowski przez całe życie był wybitnym pisarzem dwujęzycznym, polskim i łacińskim, a Szymon Szymonowic, autor polskich *Sielanek*, był autorem łacińskich dramatów, utworów patriotycznych, religijnych i panegirycznych.

To samo można by powiedzieć o większości pisarzy nie tylko średniowiecznych, ale i renesansowych, a w dużej mierze także barokowych. Niektórzy z nich pisali tylko po łacinie. Nie będę tu używać popularnego nieraz określenia „pisarze (poeci) polsko-łacińscy”, pozostając przy bardziej uniwersalnym określeniu „poeci nowołacińscy”, które odróżnia ich od łacińskich poetów starożytności, ale nie przypisuje do żadnego państwa czy narodowości (pierwsi poeci nowołacińscy w Polsce nie byli wcale Polakami, ale wędrownymi humanistami przybyłymi z innych krajów). Przy okazji trzeba zaznaczyć, że początki humanistycznej, renesansowej poezji łacińskiej ściśle wiążą się z powrotem do klasycznych miar wierszowych łacińskiej poezji starożytnej. Zgodnie z humanistyczną zasadą imitacji starożytnych i powrotu do źródeł poezja renesansowa wracała do korzeni łacińskiej kultury, która w tym zakresie nie zawsze była należycie pielęgnowana w średniowieczu.

W tym miejscu warto przytoczyć jeszcze opinię Backvisa. Belgijski polonista i filolog klasyczny wnikliwie ocenia rolę języka łacińskiego w piśmiennictwie XVI wieku: „[...] jedynie łacina odpowiednia była dla nowych myśli, dla nowych doświadczeń, dla nowych dążeń artystycznych, gdyż tylko ona dostarczała bezpośrednio środków słownikowych, składniowych, metrycznych, miała cechy obfitości, precyzji, wspaniałości, grę aluzji poszerzających i ostrych, na których opierała się nowa sztuka pisania – podczas gdy język polski pozostawał dotąd domeną duchowego świata średniowiecza, osiągnął do tychczas jedynie częściową ekspresję i obecnie, zbyt późno, zaczął wchodzić w okres rozwoju, jeszcze zbyt nieśmiałego”².

Zamieszczony w *Aneksie* materiał jest próbą skrótowego przedstawienia stanu faktycznego w zakresie badań nad literaturą nowołacińską w dawnej Polsce – zarówno w odniesieniu do edycji krytycznych, jak i opracowań. Sporządziłem zatem listę 126 pisarzy łacińskich tworzących w Polsce do XVIII wieku, bez względu na ich narodowość (zasady jej tworzenia scharakteryzowane są bardziej szczegółowo we wstępie do *Aneksu*). Trzeba pamiętać, że prezentowana tabela i bibliografia nie mają charakteru wartościującego. Większość powstałych dotąd edycji krytycznych i monografii autorów piszących po łacinie w Polsce do XVIII wieku nie wytrzymuje próby czasu.

Zawarte w *Aneksie* zestawienia świadczą o tym, że istnieją wielkie potrzeby w zakresie badań nad literaturą nowołacińską tworzoną w Polsce od począt-

² C. Backvis: *Szkice o kulturze...*

ków piśmiennictwa do wieku XVIII, choć należy podkreślić, że zachodzi zasadnicza różnica między nowołacińskim średniowieczem a nowołacińskim renesansem i barokiem. Zarówno uwagi, jak i refleksje na temat badań neolatynistycznych odnoszą się zatem głównie do okresu od końca XV wieku do połowy wieku XVIII. Średniowieczna twórczość w języku łacińskim, mająca prawie wyłącznie charakter religijny, stanowiła bowiem zawsze z wielu powodów odrębny przedmiot badań i zasadniczo różniła się od twórczości późniejszej, która począwszy od schyłku XV wieku związana była z nowymi nurtami w kulturze – bez względu na to, czy poruszała tematykę świecką, czy też problematykę religijną, jak choćby Sarbiewski w swych *parodiae Horatianae* i wielu innych pisarzy naśladowujących pogański antyk.

Prezentowane w dalszej partii tekstu zestawienie tabelaryczno-bibliograficzne potwierdza jedynie wnioski zawarte w zachowującym całkowicie aktualność szkicu Alberta Gorzkowskiego *Neolatinitas caduca. Piśmiennictwo nowołacińskie polskiego Renesansu jako przedmiot historii literatury* będącego wstępem do jego monografii Pawła z Krosna. Czytelnik zainteresowany stanem obecnym badań neolatynistycznych w Polsce powinien sięgnąć do tego artykułu, w którym Gorzkowski w sposób krytyczny, ale obiektywny przedstawia sytuację, rozpoczynając od takiej oto krótkiej refleksji:

„Neolatynista dysponuje z jednej strony bezcennymi rękopisami, nierzadko pokrytymi kurzem, z drugiej zaś rozproszonymi artykułami i przyczynkami. Brak nie tylko monografii, która uporządkowałaby i zweryfikowała jednocześnie materiał historycznoliteracki, dokonując tym samym rewindykacji źródeł, lecz nawet syntetycznego szkicu, który mógłby pełnić funkcję filologicznego, krytycznego wstępu do zarysu piśmiennictwa polsko-łacińskiego, chociażby tylko do roku 1543”³.

Pozornie sytuacja nie jest zła – intensywnie pracuje neolatynistyczny zespół Andrzeja Borowskiego w Katedrze Historii Literatury Staropolskiej i Oświeceniowej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Z tego zespołu pochodzi Albert Gorzkowski, autor wspomnianej monografii Pawła z Krosna, a także autor wydanego w roku 2004 zbioru studiów o łacińskich poezjach Jana Kochanowskiego. Postępują badania neolatynistyczne w Instytucie Badań Literackich PAN, czego dowodem są choćby prace Mieczysława Mejora czy Ewy Głębiek (z jej monografią łacińskiej twórczości Szymona Szymonowica na czele) oraz nowołacińskie tomiki „Biblioteki Pisarzy Staropolskich” z wydaną ostatnio edycją krytyczną epigramatów Macieja Kazimierza Sarbiewskiego. Dopelniają obrazu całości projekty Ośrodka Badań nad Tradycją Antyczną, jak choćby międzynarodowy projekt Pracowni Dantyszka. Osobne ważne miejsce zajmują prace Zofii Głombiowskiej z Uniwersytetu Gdańskiego oraz Józefa

³ A. Gorzkowski: *Neolatinitas caduca. Piśmiennictwo nowołacińskie polskiego Renesansu jako przedmiot historii literatury*. W: A. Gorzkowski: *Paweł z Krosna: humanistyczne peregrynacje krakowskiego profesora*. Kraków 2000.

Budzyńskiego, przez wiele lat związanego z Katedrą Filologii Klasycznej Uniwersytetu Śląskiego, czy wreszcie – *last but not least* – Zbigniewa Kadłubka, filologa klasycznego zatrudnionego w Katedrze Literatury Porównawczej Uniwersytetu Śląskiego, współzałożyciela Fundacji „Pallas Silesia” działającej na rzecz neolatynistyki śląskiej oraz pisma naukowego o tej samej nazwie, a także tłumacza i wydawcy kilku znaczących tomów zawierających utwory pisarzy łacińskich ze Śląska. Mimo tych doniosłych osiągnięć współczesnej neolatynistyki polskiej powtórzyć by można jednak niemal wszystkie uwagi krytyczne zawarte w cytowanym artykule Alberta Gorzkowskiego.

Przedsięwzięcia przekładowe i wydawnicze ostatnich dwustu lat skoncentrowane były przesadnie na badaniu źródeł zależności twórców nowołacińskich od twórców starożytnych i związków tych twórców z pasmem tradycji klasycznej, z pominięciem badań kontekstualnych i bardziej kulturowo ujętych badań intertekstualnych.

Zaplanowany ambitnie od roku 1878 *Corpus Antiquissimorum Poetarum Poloniae Latinorum usque ad Ioannem Cochranovium* nie spełnił oczekiwań i dziś nie wytrzymuje krytyki – miała to być docelowo edycja całości literatury łacińskiej w Polsce. Nie wyszedł tom z utworami do XV wieku włącznie, gdyż okazało się, że przedsięwzięcie przerasta możliwości edytorów. Trudno się nie zgodzić z Gorzkowskim, że nie wytrzymują próby czasu edycje Pawła z Krosna, Jana z Wiślicy, Andrzeja Krzyckiego, Mikołaja Hussowskiego, Piotra Roizjusza i Klemensa Janickiego; nie zrealizowano projektów wydania pism Konrada Celtisa, Wawrzyńca Korwina, Leonarda Coxe’a, Walentego Ecka, Jana Hadeliusa, Jana Langusa, Piotra Rydzyńskiego, Jana Sommerfelda Młodszego, Joachima Vadiana.

W badaniach nad literaturą nowołacińską pomijano kontekst kulturowy renesansu europejskiego, choć już Ryszard Gansiniec i Kazimierz Kumaniecki postulowali wnikliwe zbadanie poezji przełomu XV i XVI wieku na tle zachodnioeuropejskiego piśmiennictwa nowołacińskiego. Tworzone od końca XIX wieku przyczynki o literaturze nowołacińskiej w Polsce miały dwie zasadnicze wady: sztucznie odrywano poezję łacińską od twórczości w języku polskim, a wręcz przeciwstawiano sobie twórczość polską i tzw. polsko-łacińską. W ostatnich latach pojawił się kolejny dylemat: czy rozpatrywać poezję XVI- i XVII-wieczną z punktu widzenia XX-wiecznego literaturoznawstwa, naginając tekst do jakiejś teorii czy grupy teorii – typowym przykładem jest tu ciekawa skądinąd książka Witolda Wojtowicza *Szkice o poezji obscenicznej i satyrycznej Andrzeja Krzyckiego*. Badania nad literaturą nowołacińską stoją przed problemem, czy przede wszystkim rejestrować *similia*, czy też uwzględniać konteksty i inspiracje literackie epoki. Sądzę, że trzeba zachować równowagę między jednym i drugim podejściem. Literatura nowołacińska nie może stać się wyłącznie domeną działalności naukowej polonistów zajmujących się literaturą epok dawnych, gdyż wiele problemów wymaga współpracy

filologa klasycznego – konieczna jest nie tylko znajomość renesansowej teorii poety i poezji, ale przede wszystkim dogłębna znajomość literatury antycznej, która pozwala badać te aspekty dzieł nowołacińskich, na które zwracał uwagę Jerzy Axer – aluzje, odwołania, kryptocytaty i parafrazy, całą tę wyrafinowaną grę z odbiorcą, prowadzoną zgodnie z zasadą *imitatio*. Do badań intertekstualności *Tristiów* Klemensa Janickiego nie wystarczy dobra znajomość *Tristiów* Owidiusza; analizując elegie Kochanowskiego, trzeba mieć świadomość wszystkich wyrafinowanych gier, jakie ten najlepiej wykształcony filolog klasyczny wśród poetów polskich prowadził z rzymską tradycją elegijną. Zdumiewa, że w XX wieku nie ukazała się nowoczesna, naukowa monografia Klemensa Janickiego, nie mówiąc już o monografii łacińskiej poezji Jana Kochanowskiego. Mimo istnienia wymienionych – w tabeli i bibliografii – monografii można powiedzieć, że żaden polski autor nowołaciński (może poza Sarbiewskim i Szymonowicem) nie ma dziś nowoczesnej, w miarę pełnej monografii.

Tymczasem tak się składa, że dwaj najwybitniejsi poeci łacińscy w dawnej Polsce to niewątpliwie Janicki i Kochanowski. Ten ostatni prawdopodobnie rozpoczął swą twórczość od wierszy w języku łacińskim i kontynuował ją jako poeta dwujęzyczny do końca życia. O trosce, z jaką odnosił się do twórczości łacińskiej, może świadczyć fakt, że istnieją zachowane do dziś dwie wersje jego elegii łacińskich – dwuczęściowa, która pozostała w rękopisie, i czteroczęściowa, którą poeta przygotował do druku wraz z fraszkami łacińskimi (zwanymi *foricoenia* – od *foris coenare* – ‘ucztować przed domem’) i ukazały się w 1584 roku jako *Elegiarum libri IV, eiusdem Foricoenia sive Epigrammatum libellus*. Cztery lata wcześniej wyszedł zbiór innych liryków łacińskich – *Lyricorum libellus*. Ta obszerna spuścizna jest ciekawa i godna uwagi. Patronami elegii łacińskich są elegicy rzymscy, głównie Propercjusz i Tibullus, i choć dominuje w nich tematyka miłosna, porusza tu poeta również problemy filozoficzne, pisze o wiejskiej szczęśliwości, aktualnych wydarzeniach politycznych, a także problemach egzystencjalnych. Ważnym etapem twórczości łacińskiej poety są czasy panowania Stefana Batorego, króla, który nie znał języka polskiego i z podwładnymi rozmawiał po łacinie. Powstawały wtedy utwory w dwu wersjach językowych – np. *Dryas Zamchana polonice at latine* czy oda *De expugnatione Polottei*.

Jak zauważył niegdyś Wiktor Weintraub, polski i łaciński Kochanowski to „dwa oblicza poety”, który o podobnych problemach pisał często inaczej po łacinie, a inaczej po polsku: „[...] twórczość łacińska jest różna od polskiej stylem, zakresem tematycznym, a także, co najciekawsze, rozłożeniem akcentów ideologicznych”⁴. Dotyczy to zarówno posługiwania się mitologią (rzadziej pojawiającą się w twórczości polskiej niż w łacińskiej), sposobu obrazowania (w elegiach łacińskich „poeta pisze tak, jakby był Rzymianinem

⁴ W. Weintraub: *Rzecz czarnoleska*. Kraków 1977.

z czasów Augusta”), jak i przede wszystkim sposobu podejścia do tych samych problemów. Podczas gdy w utworach polskich poeta nawołuje do udziału w walce i skarży się na upadek ducha rycerskiego (jak w popularnej pieśni o spustoszeniu Podola przez Tatarów), w utworach łacińskich, np. w elegii *Bella instant, Patrici* potępia wojnę i zapal wojenny, stwierdzając, że on będzie siedział w domu, a po wojnie wojak przy kielichu opowie mu o wydarzeniach wojennych. Wiele innych przykładów, podanych przez Weintrauba, świadczy o tym, że nie można poprzestać na lekturze polskich wierszy Kochanowskiego, by poznać jego twórczość. Wiersze łacińskie to druga, równie ważna część spuścizny literackiej największego pisarza polskiego renesansu. Problem w tym, że trudno tę spuściznę dziś docenić nawet w odniesieniu do najwybitniejszego poety polskiego przed Mickiewiczem (który notabene też był z wykształcenia filologiem klasycznym). A co powiedzieć o pozostałych 125 pisarzach zamieszczonych na prezentowanej liście?

Pytanie o przyszłość badań nad twórczością wspomnianych poetów to pytanie o przyszłość polskiej neolatynistyki. W odniesieniu do tej dziedziny istnieją do dziś dwa sprzeczne ze sobą podejścia. Pierwsze najlepiej scharakteryzowała Maria Cytowska w swym wykładzie *Z warsztatu neolatynisty*. Stwierdziła tam, że „[d]obrym neolatynistą może być tylko gruntownie wykształcony filolog klasyczny”⁵, który znacznie rozszerzył swoje studia podstawowe, zna specyfikę nowożytnej twórczości w języku łacińskim, epokę, realia, ówczesną wymowę łacińską etc. Tak pojęta neolatynistyka jest częścią filologii klasycznej, a neolatynista musi być filologiem klasycznym. Od czasu opublikowania artykułu Cytowskiej (1983 r.) okazało się, że znakomite prace i edytorskie opracowania neolatynistyczne są dziełem dobrze wykształconych polonistów, Kwiryny Ziemby z Gdańska, Piotra Urbańskiego ze Szczecina (polonisty, który uzyskał habilitację w zakresie neolatynistyki) oraz filologów polonistów z krakowskiej szkoły Andrzeja Borowskiego (który też zresztą filologiem klasycznym nie jest) – Elwiry Buszewicz, Alberta Gorzkowskiego czy Jakuba Niedźwiedzia, autorów świetnych prac i przekładów dotyczących twórczości łacińskiej w XVI i XVII wieku. Ta zmiana, której symptomem było również utworzenie w Uniwersytecie Łódzkim Podyplomowego Studium Neolatynistycznego (jego absolwentami są liczni niefilologowie klasyczni, w tym i niżej podpisany), zaowocowała przede wszystkim powstaniem Ośrodka Badań nad Tradycją Antyczną stworzonego w Uniwersytecie Warszawskim przez Jerzego Axera. Profesor Axer w swoim artykule *Neolatynistyka w systemie nauk humanistycznych – specyfika polska*, zamieszczonym w tomie prac dedykowanych prof. Marii Cytowskiej, przedstawia wizję neolatynistyki jako dziedziny interdyscyplinarnej.

⁵ *Studia neolatina. Rozprawy i szkice dedykowane profesor Marii Cytowskiej*. Red. M. Mejjor, B. Milewska-Ważbińska. Warszawa 2003.

Jerzy Axer widzi neolatynistykę nie jako filologię, lecz jako nową odmianę studiów kulturoznawczych, stojącą na granicy między filologią, historią i historią sztuki, „wykorzystującą metodologie wielu dyscyplin i wchodzącą w skład wielu studiów: historycznych, filozoficznych, filologicznych, teologicznych, europeistycznych, *gender* etc. Neolatynistykę w tym rozumieniu uprawia zarówno ten, kto bada tekst napisany po łacinie, jak i ten, kto rozpoznaje tradycję łacińską w tekście napisanym w językach narodowych”⁶. Ta bardzo śmiała wizja z trudem toruje sobie drogę do świadomości badaczy – zarówno filologów klasycznych, którzy zazdrośnie strzegą tradycyjnie ujmowanej neolatynistyki jako części swojego terytorium, jak i przedstawicieli innych dyscyplin, którzy nie postrzegają swoich badań nad tradycją antyczną jako badań neolatynistycznych.

Mozna zresztą powiedzieć, że nowoczesna koncepcja neolatynistyki jest realizowana już od wielu lat przez Instytut Warburga w Londynie, instytucję, której zadaniem jest – jak głosi jej program – „interdyscyplinarne studium tradycji klasycznej, to znaczy badanie trwałego i stałego wpływu świata starożytnego na wszelkie aspekty kultury europejskiej, a w szczególności na sztukę, myśl filozoficzną, literaturę, religię i obyczajowość”. Oczywiście, neolatynistyka stanowi tylko część programu badawczego Instytutu, ale jego działalność to dobry przykład interdyscyplinarnych badań nad związkami antyku z kulturą nowożytną, a więc badań neolatynistycznych, tak jak je rozumie Jerzy Axer.

Trudno powiedzieć, w jakim kierunku będzie zmierzała neolatynistyka w Polsce. Wydaje się jednak, że tradycyjnie pojęty trud edytorski i komentatorski musi iść w parze z nowoczesnymi badaniami interdyscyplinarnymi, tak jak je ujmuje Axer. Przede wszystkim należałoby uznać, że neolatynistyka to zarówno badanie tekstów łacińskich, jak i badanie tradycji łacińskiej w tekstach pisanych w innych językach. Takie podejście powinno nadać właściwy sens również badaniom nad dwujęzyczną kulturą i literaturą dawnej Rzeczypospolitej.

Aneks

W dalszej partii tekstu zamieszczona została lista 126 pisarzy łacińskich tworzących w Polsce do XVIII wieku (bez względu na ich narodowość), a ujętych w dziele: *Dawni pisarze polscy od początku piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny*. T. 1–4: A–T. Warszawa 2000–2003. W uzupełnieniu (litery od U do Z)

⁶ J. Axer: *Neolatynistyka w systemie nauk humanistycznych – specyfika polska*. W: *Studia neolatina...*

zostali dodani autorzy z bibliografii *Nowy Korbut (Piśmiennictwo staropolskie. T. 2–3: A–Z. Warszawa 1964–1965)*. Włączono również nazwiska znaczących autorów (od A do T), których nie wzięto pod uwagę w leksykonie *Dawni pisarze polscy...*, a których biogramy znajdują się w *Nowym Korbutie* (ich nazwiska oznaczono kursywą). Kursywą i dodatkowo gwiazdką oznaczono pisarzy nie ujętych w żadnym z wymienionych tu przewodników biobibliograficznych. Grubszą czcionką wyróżniono nazwiska 22 autorów, którzy posiadają zarówno krytyczne naukowe edycje dzieł, jak i monografie, opublikowane po roku 1918. Poza nielicznymi wyjątkami są to jednak edycje i monografie przestarzałe. Nie ujęto autorów dzieł z zakresu nauk ścisłych czy alchemii ani teologów, filozofów i autorów podręczników retoryki, których dokonania nie wykraczały poza wąską specjalizację w tych dyscyplinach lub miały charakter ściśle szkolny.

Autor	Edycje krytyczne oryginału	Przekład polski	Monografia lub artykuł monograficzny
<i>Agricola Rudolf młodszy</i> , zm. 1521 – poeta, humanista, wydawca	nie ma	nie ma	nie ma
<i>Aleutner Tobiasz*</i> 1574–1633 – poeta	nie ma	2002	Buszewiczowa, Kadłubek 2002
<i>Anzelm Polak</i> XV/XVI w. – podróżnik	nie ma	1595, 1617	Rott 1995
<i>Bartochowski Wojciech</i> SJ 1648–1708 – poeta, panegirysta	nie ma	nie ma	nie ma
<i>Bembus Mateusz</i> 1567–1645 – kaznodzieja, teolog	nie ma	nie ma	nie ma
<i>Benedykt z Koźmina</i> 1497–1559 – poeta, kaznodzieja	1894	nie ma	nie ma
<i>Bielski Joachim</i> ok. 1550–1599 – poeta, historyk	1962	nie ma	nie ma
<i>Burski Adam</i> ok. 1560–1611 – filolog, filozof, mówca	nie ma (?)	1978	Szymański 1988
<i>Celtes Konrad</i> 1459–1508 – poeta	1934	przekłady nielicznych utworów poetyckich	Jelicz 1956 i kilka artykułów
<i>Cichowski Mikołaj</i> SJ 1598–1669 – polemista religijny	nie ma	nie ma	Radoń 1993
<i>Ciolek Erazm</i> 1474–1522 – mówca	nie ma	nie ma	Folwarski 1935
<i>Ciolek Stanisław</i> ok. 1382–1437 – poeta	nie ma	nie ma	Kowalewicz 1977
<i>Dantyszek Jan</i> 1485–1548 – poeta	1950	1987 i wcześniejsze	Skimina 1948, Nowak 1982
<i>Dąbrówka Jan</i> zm. 1472 – filozof, teolog, prawnik	nie ma	nie ma	Zwiercan 1969
<i>Decjusz Jodok Ludwik</i> ok. 1485–1545 – historyk, ekonomista	nie ma	nie ma	Hirschberg 1873 i drobne artykuły

Autor	Edycje krytyczne oryginału	Przekład polski	Monografia lub artykuł monograficzny
Długosz Jan 1415–1480 – historyk	1964–1985		liczne opracowania
Eck Walenty ok. 1494–1556 – poeta, teoretyk poezji	nie ma	nie ma	Głomski 1997
<i>Exner Balthasar*</i> 1576–1624 – poeta	nie ma	2000	?
Fredro Andrzej Maksymilian ok. 1620–1679 – paremiograf, moralista, historyk, pisarz polityczny i wojskowy	1999	1999	Tarnowski 1876 i liczne artykuły
Frycz Modrzewski Andrzej ok. 1503–1572 – pisarz polityczny, publicysta, teolog	1953–1960	1953–1960	Kot 1919, Voise 1975, Korolko 1978, Starnawski 1991, liczne artykuły
Gall Anonim XI–XII wiek – kronikarz	1952	1923 i wydania następne	Plezia 1947, liczne artykuły
Gaszowiec Piotr zm. 1474 – mówca, astronom	nie ma	nie ma	nie ma
Gertruda Mieszkówna ok. 1025–1108 – poetka (brak w NK)	1955	1998, 2003	2002, 2003
Gliczner Erazm ok. 1535 lub 1541–1603 – teolog polemista, pedagog, tłumacz	nie ma	nie ma	1912
Goślicki Wawrzyniec ok. 1530–1607 – pisarz polityczny, mówca	nie ma	pol. fragm. 1978, ang. 1598 1607, 1773	Jarra 1931, Bałuk-Ulewiczowa 1988 i liczne artykuły
Górski Jakub ok. 1525–1585 – pisarz teologiczny, polemista, stylist, tłumacz	nie ma	nie ma	Morawski 1893, Werpachowska 1987
Grzegorz Paweł z Brzezin ok. 1525–1591 – polemista teolog arianowski	nie ma	fragm. 1972	Górski 1929
Grzegorz z Sambora ok. 1523–1573 – poeta, sielankopisarz, panegirysta	nie ma	nie ma	nie ma
Grzegorz z Sanoka ok. 1407–1477 – poeta	nie ma	nie ma	praca zbiorowa 1980, liczne artykuły
Gwagnin Aleksander 1534–1614 – historyk	nie ma	1611	nie ma
Hegendorfin Krzysztof 1500–1540 – pedagog, pisarz humanistyczny	nie ma	1959	Kossowski 1905
Heidenstein Reinhold 1553–1620 – historyk	nie ma	pol. 1894, niem. 1590, ros. 1889	Nehring 1862, Barycz 1981
Herbest Benedykt ok. 1531–1598 – pisarz pedagogiczny, teologiczny, polemista, retor	nie ma	nie ma	Mazurkiewicz 1925, Werpachowska 1987

Autor	Edycje krytyczne oryginału	Przekład polski	Monografia lub artykuł monograficzny
Hozjusz Stanisław 1504–1579 – teolog, polemista, pisarz humanistyczny	nie ma	pol. 1562 (edycja krytyczna 1999), w XVI w. przekłady ang., czes., franc., niem.	Umiński 1928 i 1948, liczne artykuły
Hussowski Mikołaj ok. 1480–po 1533 – poeta	1894	pol. 1913, białorus. 1973, litew., ros. 1855	Pelczar 1900, Backvis 1968, Poreckij 1984
Ines Albert 1619–1658 – poeta	nie ma	nie ma	Stawecka 1994
Jan z Ludziska ok. 1400–przed 1460 – retor, pisarz humanistyczny	1971	1961	liczne artykuły
Jan z Wiślicy ok. 1485–ok. 1520 – poeta	1887, 1933	1932	Krókowski 1933 i liczne artykuły
Janicki Klemens 1516–1543 – poeta	1930, 1966	1966, 1975	Ćwikliński 1893 i liczne artykuły
Janko z Czarnkowa ok. 1320–1386/7 – kronikarz	1872	1905, 1996	Sieradzki 1959 i liczne artykuły
Kadłubek Wincenty ok. 1150–1223 – kronikarz	1872, przedruk 1961	1974	Grodecki 1923 i liczne artykuły
Kallimach Filip 1437–1496 – poeta, teoretyk literatury, historyk	1963 i wcześniejsze	od 1880	Skoczek 1939, Kumaniecki 1953
<i>Kanon Andrzej</i> * 1613–1685 – poeta	nie ma (?)	nie ma (?)	nie ma (?)
Klonowic Sebastian ok. 1545–1602 – poeta	1995, 1996	1952/1953, 1996	Wiśniewska 1985 i liczne artykuły
Knapski (Knapiusz) Grzegorz 1564–1639 – dramatopisarz, paremiograf, leksykograf	nie ma	nie ma	nie ma
<i>Knobelsdorf Eustachy</i> * 1519–1571 – poeta	1995	?	Starnawski 1995, 2001
Kobierzycki Stanisław ok. 1600–1665 – historyk	nie ma	nie ma	nie ma
Kochanowski Jan ok. 1530–1584 – poeta	1886	1886, 1953–1956	Głombiowska 1981, 1988, Gorzkowski 2003
Kochowski Wespazjan 1633–1700 – poeta	1859	1853, 1966	Czubek 1901
Kojałowicz Wojciech 1609–1677 – historyk, polemista religijny	nie ma	nie ma	nie ma

Autor	Edycje krytyczne oryginału	Przekład polski	Monografia lub artykuł monograficzny
Konarski Stanisław 1700–1773 – poeta, retor, pisarz polityczny	nie ma	1778	liczne artykuły
Kordecki Augustyn 1603–1673 – pamiętnikarz	nie ma	1858	liczne artykuły
Korwin Wawrzyniec ok. 1465–1527 – poeta	nie ma	nie ma	Rott 1997
Kromer Marcin ok. 1512–1589 – historyk, pisarz humanistyczny	1885, 1892, 1901	1977	Walewski 1874, Finkel 1883
Krzycki Andrzej 1482–1537 – poeta	1888	1962	Backvis 1947, Wojtowicz 2002
<i>Kwiatkiewicz Jan</i> 1629–1703 – teoretyk wymowy, poeta, historyk	nie ma	nie ma	nie ma
Langus Joannes* – poeta	nie ma	nie ma	Kadhuk, Rott
Leszczyński Rafał 1579–1636 – pisarz filozoficzny i polityczny	nie ma	nie ma	nie ma
Libanus Jerzy 1464–po 1546 – mówca, filolog	nie ma	nie ma	nie ma
<i>Logus (Logau) Jerzy</i> koniec XV w.–1553 – poeta	nie ma	nie ma	nie ma
Lubieniecki Stanisław (młodszy) 1623–1675 – teolog ariański, polemista, poeta	1971	1938	Tazbir 1961
Lubomirski Stanisław Herakliusz ok. 1642–1702 – poeta	1995–1996	1953	Karpiński 1995–1996
<i>Łabęcki (Łabędzki) Adam*</i> SJ 1730–1817 – poeta i panegirysta	?	?	?
Łaski Jan 1499–1560 – pisarz reformacyjny, tłumacz	1866, 1898	nie ma	Bartel 1955, Kowalska 1969
Łódzia z Kępy Jan ok. 1280–1346 – poeta (autor sekwencyj)	1964	nie ma	nie ma
Maciej z Miechowa 1457–1523 – historyk, pisarz medyczny, geograf	nie ma	liczne w XVI w. oraz późniejsze	Krakowiecka 1956 i liczne artykuły
<i>Marcin ze Słupcy</i> XV w. – poeta	nie ma	nie ma	nie ma
Marycjusz Szymon 1516–1574 – filolog, pisarz pedagogiczny	nie ma	1929	liczne artykuły
Mateusz z Krakowa ok. 1345–1410 – teolog	1930, 1969, 1974, 1984	1970	liczne artykuły
<i>Memorata Anna</i> ur. ok. 1615 – poetka	1895	1998	1982

Autor	Edycje krytyczne oryginału	Przekład polski	Monografia lub artykuł monograficzny
Mikołaj Polak (Mikołaj z Polski) XIII w. – poeta, medyk	nie ma	1920	1919
Minasowicz Józef Epifani 1718–1796 – poeta	nie ma	nie ma	nie ma
Moskorzewski Hieronim ok. 1560–1625 – teolog i polemista ariański	nie ma	nie ma	1931
Nidecki Andrzej Patrycy 1522–1587 – filolog, pisarz apologetyczny	nie ma	nie ma	1884
Orzechowski Stanisław 1513–1566 – pisarz polityczny, polemista, historyk, mówca	1891	1972	Koehler 2004
Ossoliński Jerzy 1595–1650 – mówca	nie ma	nie ma	2000
Ostroróg Jan [I] po 1432–1501 – pisarz polityczny, mówca	nie ma	1884, 1961	1954
Ostroróg Jan [II] 1565–1622 – pamiętnikarz, mówca	nie ma	1956	1988
Padniewski Filip zm. 1572 – pisarz polityczny, mówca	nie ma	1988	nie ma
Pastorius Joachim 1611–1681 – poeta, historiograf	nie ma	nie ma	1970
Paweł z Krosna ok. 1474–1517 – poeta	1887, 1962	1956, 1996	2000
Piasecki Paweł 1579–1649 – historyk	nie ma	1846	1898
Piskorski Sebastian Jan 1636–1707 – poeta, pisarz religijny, panegirysta	nie ma	nie ma	nie ma
<i>Pistorius Szymon</i> ok. 1568–po 1638 – poeta	nie ma	nie ma	nie ma
Poniński Antoni Łódzia koniec XVII w.–1744 – poeta	nie ma	nie ma	nie ma
Przykowski Samuel ok. 1592–1670 – poeta, pisarz religijny i polityczny	nie ma	nie ma	1927
Pudłowski Malcher ok. 1540–1588 – poeta	1898	nie ma	nie ma
<i>Radwan Jan</i> druga połowa XVI w. – poeta	nie ma	nie ma	nie ma
Radziwiłł Albrycht Stanisław 1593–1656 – pamiętnikarz, pisarz religijny	1968–1975	1731 (wyd. 1839), 1980	liczne artykuły
Reszka Stanisław 1544–1600 – polemista, pamiętnikarz	1907, 1915	1938	nie ma
Rojzjusz Piotr ok. 1505–1571 – poeta	1900	1954, 1999	1897 i liczne artykuły

Autor	Edycje krytyczne oryginału	Przekład polski	Monografia lub artykuł monograficzny
Rotundus Augustyn ok. 1520–1582 – historyk	nie ma	nie ma	nie ma
Rybiński Jan ok. 1560–1621 (?) – poeta	nie ma	nie ma	artykuły
Rysiński Salomon zm. 1625 – paremiolog, poeta, filolog	nie ma	nie ma	1985
Sarbiewski Maciej Kazimierz 1595–1640 – poeta, teoretyk poezji	1954, 1958, 1972	1954, 1958, 1972, 1986, 1996	Stawecka 1989, Urbański 2001 i liczne artykuły
Sarnicki Stanisław ok. 1532–1597 – polemista kalwiński, historyk	nie ma	nie ma	liczne artykuły
Schonens Andrzej 1552–1615 – poeta, pisarz teologiczny	nie ma	nie ma	liczne artykuły
Schroeter Adam ok. 1525–ok. 1572 – poeta	nie ma	1902	liczne artykuły
Sęp Szarzyński Mikołaj ok. 1550–1581 – poeta	2001	2001	1967 i liczne artykuły
Siemek Kasper zm. 1642 – pisarz polityczny, pedagog	nie ma	1956	nie ma
Skop Jan Karol 1673–po 1704 – poeta	nie ma	nie ma	1930
Skop Jerzy Karol 1670–po 1754 chłop humanista	nie ma	nie ma	1908
Skórski Jan 1691–1752	nie ma	1751	nie ma
Smalc (Szmalc) Walenty 1572–1622 – teolog i polemista ariański	nie ma	1608	nie ma
Socyn Faust 1539–1604 – teolog i polemista ariański	1967	nie ma	1963 i liczne artykuły
Sokołowski Stanisław 1537–1593 – pisarz teologiczny, kaznodzieja	nie ma	1589, 1590, 1596	nie ma monografii liczne artykuły
Solikowski Jan Dymitr 1539–1603 – publicysta, polemista religijny, poeta	nie ma	nie ma	nie ma monografii liczne artykuły
Sommerfeld Jan młodszy 1457–1520 – pisarz humanistyczny	nie ma	nie ma	nie ma
Sommerfeld Jan starszy zm. 1501 – pisarz humanistyczny	nie ma	nie ma	nie ma
Stanisław ze Skarbimierza ok. 1360–1431 – mówca, kaznodzieja	nie ma	nie ma	1979
Starowolski Szymon 1588–1656 – historyk literatury, pisarz historyczny i polityczny	nie ma	1970, 1989	liczne artykuły

Autor	Edycje krytyczne oryginału	Przekład polski	Monografia lub artykuł monograficzny
Statorius Piotr ok. 1530–1535 – ok. 1569 – polemista innowierczy, gramatyk, pedagog	nie ma	nie ma	nie ma
Szymonowicz Szymon 1558–1629 – poeta, dramaturg	1777	1597, 1996	2001
Świnka Adam koniec XIV w. – ok. 1434 – poeta	nie ma	nie ma	nie ma
Trzeciecki Andrzej przed 1530 – ok. 1584–1585 – poeta	1958	1958	1954 i liczne artykuły
Ustrzycki Jędrzej Wincenty zm. 1711 – poeta	nie ma	nie ma	nie ma
Warszewicki Krzysztof 1543–1603 – pisarz polityczny, historyk, mówca	nie ma	nie ma	1887
Warszewicki Stanisław ok. 1530–1591 – kaznodzieja, pisarz ascetyczny	nie ma	nie ma	1939
Węgierski Andrzej 1600–1649 – poeta, kaznodzieja, historyk	1973	nie ma	nie ma
Wincenty z Kielczy XIII w. – poeta, hagiograf	1884, 1964	nie ma	1971, Starnawski 1998
Wiszowaty Andrzej 1608–1678 – pisarz polemista ariański, poeta	1960	1960	nie ma
Władysław z Gielniowa zm. 1505 – poeta, kaznodzieja	nie ma	nie ma	1992
Włodkowiec Paweł 1370–1373 – po 1434 – pisarz prawnopolityczny	1966–1969	1966–1969	1954, liczne artykuły
Wolan Andrzej 1530–1610 – polemista i teolog ariański, tłumacz	nie ma?	nie ma?	nie ma?
Zacjusz Szymon ok. 1507–ok. 1591 – poeta, pisarz teologiczny	nie ma?	nie ma?	nie ma?
Zamoyski Jan 1542–1605 – mówca, filolog, pisarz humanistyczny	nie ma	nie ma	1947

Wybrana bibliografia

Antologie przekładów

Lewandowski Ignacy, oprac.: *Antologia poezji łacińskiej w Polsce. T. 2: Renesans*. Poznań 1996.

- Jelicz Antonina, oprac.: *Antologia poezji polsko-lacińskiej. 1470–1543*. Szczecin 1985.
 Plezia Marian, oprac.: *Najstarsza poezja polsko-lacińska (do końca XVI wieku)*. Wrocław 1986.

Opracowania ogólne

- Axer Jerzy: *Neolatynistyka w systemie nauk humanistycznych – specyfika polska*. W: *Studia neolatina. Rozprawy i szkice dedykowane profesor Marii Cytowskiej*. Red. M. Mejer, B. Milewska-Ważbińska. Warszawa 2003.
 Backvis Claude: *Szkice o kulturze staropolskiej*. Wybór i oprac. Andrzej Biernacki. Warszawa 1975.
 Budzisz Andrzej: *Epigram łaciński w Polsce w pierwszej połowie XVI wieku*. Lublin 1988.
 Budzyński Józef: *Horacjanizm w liryce polsko-lacińskiej renesansu i baroku*. Wrocław 1985.
 Garbaczowa Maria: *Poezja łacińska w Polsce doby oświecenia*. Wrocław 1986 (broszura).
 Krókowski Jerzy: *Język i piśmiennictwo łacińskie w Polsce XVI wieku*. W: *Kultura staropolska*. Kraków 1932.
 Mejer Mieczysław, Milewska-Ważbińska Barbara, red.: *Studia neolatina. Rozprawy i szkice dedykowane profesor Marii Cytowskiej*. Warszawa 2003.
 Michałowska Teresa, red.: *Łacińska poezja w dawnej Polsce*. Warszawa 1995.
 Nadolski Bronisław: *Poezja polsko-lacińska w dobie odrodzenia*. W: *Odrodzenie w Polsce*. T. 4. Warszawa 1956.
 Sinko Tadeusz: *Poezja nowołacińska w Polsce*. W: *Dzieje literatury pięknej w Polsce*. Kraków 1935.
 Stawecka Krystyna: *Religijna poezja łacińska XVI wieku w Polsce. Zagadnienia wybrane*. Lublin 1964.
 Weintraub Wiktor: *Rzecz czarnolesska*. Kraków 1977.
 Zabłocki Stefan: *Poezja polsko-lacińska wczesnego renesansu*. W: *Problemy literatury staropolskiej*. Red. Janusz Pełc. Wrocław 1973.
 Zabłocki Stefan: *Polsko-lacińskie epicedium renesansowe na tle europejskim*. Wrocław 1968.

Monografie dotyczące poszczególnych autorów wydane po roku 1900

JAN DANTYSZEK

- Nowak Zbigniew: *Jan Dantyszek. Portret renesansowego humanisty*. Wrocław 1982.
 Skimina Stanisław: *Twórczość poetycka Jana Dantyszka*. Kraków 1948.

FILIP KALLIMACH

- Kumaniecki Kazimierz: *Twórczość poetycka Filipa Kallimacha*. Warszawa 1953.

SEBASTIAN FABIAN KLONOWIC

Wiśniewska Halina: *Renesansowe życie i dzieło Sebastiana Fabiana Klonowicza*.
Lublin 1985.

JAN KOCHANOWSKI

Głombiowska Zofia: *Elegie łacińskie Jana Kochanowskiego. Dwie wersje*. Warszawa
1981.

Głombiowska Zofia: *Łacińska i polska muza Jana Kochanowskiego*. Warszawa
1988.

Gorzkowski Albert: „*Bene atque ornatę*”. *Twórczość łacińska Jana Kochanowskiego
w świetle kultury retorycznej*. Kraków 2004.

Walecki Wacław: *Twórczość łacińska Jana Kochanowskiego*. Wrocław 1978 (bro-
szura).

ANDRZEJ KRZYCKI

Backvis Claude: *Łaciński poeta Polski humanistycznej Andrzej Krzycki*. W: Claude
Backvis: *Szkice o kulturze staropolskiej*. Wybór i oprac. Andrzej Biernacki.
Warszawa 1975.

Wojtowicz Witold: *Szkice o poezji obsceniczej i satyrycznej Andrzeja Krzyckiego*.
Szczecin 2002.

STANISŁAW ORZECOWSKI

Koehler Krzysztof: *Stanisław Orzechowski i dylematy humanizmu renesansowego*.
Kraków 2004.

PAWEŁ Z KROSNA

Gorzkowski Albert: *Paweł z Krosna: humanistyczne peregrynacje krakowskiego
profesora*. Kraków 2000.

MACIEJ KAZIMIERZ SARBIEWSKI

Bolewski Jacek, Lichański Jakub Z., Urbański Piotr: *Nauka z poezji Macieja
Kazimierza Sarbiewskiego*. Warszawa 1995.

Łukaszewicz-Chantry Maria: *Trzy nieba: przestrzeń sakralna w liryce Macieja
Kazimierza Sarbiewskiego*. Wrocław 2002.

Mikołajczak Aleksander Wojciech: *Antyk w poezji Macieja Kazimierza Sarbiew-
skiego*. Poznań 1992.

Mikołajczak Aleksander Wojciech: *Studia Sarbieviana*. Gniezno 1998.

Urbański Piotr: *Theologia fabulosa: commentationes Sarbievianae*. Szczecin 2000.

SZYMON SZYMONOWIC

Głębińska Ewa Jolanta: *Szymon Szymonowic – poeta latinus*. Warszawa 2001.

WŁADYSŁAW Z GIELNIOWA

Wydra Wiesław: *Władysław z Gielniowa: z dziejów średniowiecznej poezji polskiej*.
Poznań 1992.

Literatura nowołacińska w Internecie

Dzieła autorów polskich

- Ioannes Dantiscus (Jan Dantyszek): *Carmina*. <http://monika.univ.gda.pl/~literat/dantyszk/index.htm> [dokumenty elektroniczne, data dostępu 27 sierpnia 2005].
- Andreas Fricius Modrevius (Andrzej Frycz Modrzewski): *Commentariorum de republica emendanda...* <http://monika.univ.gda.pl/~literat/frycz/index.htm> [dokumenty elektroniczne, data dostępu 27 sierpnia 2005].
- Clemens Ianicius (Klemens Janicki): *Carmina*. <http://monika.univ.gda.pl/~literat/janicki/index.htm> [dokumenty elektroniczne, data dostępu 27 sierpnia 2005].
- Mathias Casimirus Sarbievius (Maciej Kazimierz Sarbiewski): *De perfecta poesi, sive Vergilius et Homerus*. <http://monika.univ.gda.pl/~literat/srbwski/index.htm> [dokumenty elektroniczne, data dostępu 27 sierpnia 2005].

Bibliografia dzieł literatury nowołacińskiej dostępnych w Internecie

- An Analytic Bibliography of On-Line Neo-Latin Texts*. Oprac. prof. Dana Sutton. <http://www.philological.bham.ac.uk/bibliography/index.htm> – stale aktualizowana zawiera odnośniki do 15 830 dzieł nowołacińskich dostępnych w Internecie – stan na dzień 20 sierpnia 2005 (są też teksty autorów związanych z Polską).

Piotr Wilczek

Latin Writers in the Old Poland – An Overview

Summary

The article contains general remarks on research devoted to Latin writers in Poland from the Middle Ages to the age of Enlightenment. The author puts special emphasis on the situation of Neo-Latin studies in Poland in the 20th century. A very important part of the article is a list of major Latin writers with information about critical editions, Polish translations and most important scholarly works about these authors. The conclusions are discouraging: there are neither modern monographs about Polish Latin writers nor innovative, critical editions of the works of most of them. Neo-Latin studies in Poland are not popular among both classical philologists and specialists in Polish literature of the Early Modern period. The former still concentrate on ancient authors, the latter prefer not to be involved in serious Neo-Latin studies because their knowledge of Latin (not to mention Greek) and the classical tradition is not sufficient. As a result of this attitude Neo-Latin studies in Poland have been neglected and the only way to revive them is to make them a part of interdisciplinary research on history, philosophy, theology, philology, European studies and gender studies and this research should not be left to classical philologists, but it should involve specialists in various disciplines, even if their classical erudition is not sufficient from the point of view of traditional philologists. Neo-Latin studies deserve a new approach, otherwise they are destined to fail.

Piotr Wilczek

Lateinische Schriftsteller im alten Polen – eine Verhandlung

Zusammenfassung

Der vorliegende Artikel bildet einen allgemeinen Überblick über die, die lateinischen Schriftsteller in Polen vom Mittelalter bis zur Aufklärung betreffenden Forschungen. Besonders viel Aufmerksamkeit schenkt der Verfasser den neulatinistischen Studien in Polen aus dem zwanzigsten Jahrhundert. Einen sehr wichtigen Teil bildet der Anhang – das Verzeichnis von den wichtigsten lateinischen Schriftstellern – der zahlreiche Informationen über kritische Beurteilungen ihrer Werke, deren Übersetzungen ins Polnische und über wichtigste wissenschaftliche Monografien beinhaltet. Die vom Verfasser gezogenen Schlüsse beunruhigen: es gibt heute weder Monografien über die mit Polen verbundenen lateinischen Schriftsteller, noch kritische Besprechungen ihrer meisten Werke. Neulatinistische Studien erfreuen sich in Polen weder bei klassischen Philologen noch bei Spezialisten für altpolnische Literatur keiner Beliebtheit. Die ersten von ihnen befassen sich vor allem mit altertümlichen Autoren, die anderen dagegen wollen sich für ernste neulatinistische Forschungen lieber nicht einsetzen, denn ihre Lateinkenntnisse (abgesehen von Griechischkenntnissen) und ihre Kenntnisse in klassischer Tradition sind unzureichend. Deswegen sind neulatinistische Studien in Polen vernachlässigt worden, und sie müssten jetzt in interdisziplinäre Forschungen über Geschichte, Philosophie und Theologie, in europäische Studien als auch in *gender studies* aufgenommen werden. Solche Forschungen sollten aber nicht den klassischen Philologen selbst überlassen werden; man müsste daran auch Spezialisten in verschiedenen Wissenschaftsgebieten teilnehmen lassen, wenn auch ihre klassischen Kenntnisse vom Gesichtspunkt der traditionellen Philologie nicht ausreichend genug sind. Neulateinistische Forschungen müssen neu aufgefasst werden, sonst werden sie zum Niedergang verurteilt.